

KAUPUNKIAKATEMIA - Yhteistyöllä vastauksia pääkaupunkiseudun haasteisiin

Tiivistelmä¹

Huhtikuussa 2015 Kaupunkiakatemia järjesti Yhteistyöllä vastauksia kaupunkiseudun haasteisiin –seminaarin osana Kaupunkisuunnittelumessujen ohjelmaa. Seminaarin tavoitteena oli esitellä Kaupunkiakatemian toimijoiden näkökulmia ja ratkaisuja kaupunkiseudun kasvun haasteisiin. Tutkijat esittelivät tuoreita tutkimustuloksiaan mm. kaupunkisuunnitteluun, asumiseen ja viheralueisiin liittyen; virkamiehet puolestaan kertoivat minkälaisia haasteita kaupunkiseudun kasvu asettaa heidän työnsä. Seminaariin osallistui yli 80 ihmistä: joukossa oli kaupunkitutkimuksen opiskelijoita ja ammattilaisia, eri tahojen kaupunkitoimijoita sekä messuyleisöä.

¹ Tämä on kooste Kaupunkiakatemian 'Yhteistyöllä vastauksia kaupunkiseudun haasteisiin' –seminaarin esitelmistä Kaupunkisuunnittelumessuilla Laiturilla 15.4.2015. Esitelmöitsijät olivat: prof. Jari Niemelä, prof. Kimmo Lapintie, prof. Matti

Kaupunkiakatemian toimintamalli

Kaupunkiakatemia on Helsingin yliopiston, Aalto-yliopiston ja Helsingin kaupungin uudenlainen yhteistyömuoto ja -verkosto, joka yhdistää monitieteisen tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kaupunkitutkimuksen alalla. Kaupunkiakatemian visiona on luoda yhteistyöllä parempaa kaupunkia kaikille. Menetelmänä on *co-creation* (yhteiskehittäminen) ja sen myötä perinteisen akateemisten oppiaineiden sekä kaupunkiorganisaation hallinnonalojen siiloutumisen murtaminen. Tavoitteena on tuoda yliopistotutkijat ja opiskelijat, kaupunkien päättäjät, kaupunkisuunnittelijat sekä virkamiehet ja asukkaat yhteen oppimaan toisiltaan käytännön tapausten ja ongelmien ratkomisen kautta. Kaupunkiakatemia on aloittanut syksyllä 2014 sivuainekokonaisuuden, jossa eri alojen opiskelijat tutustuvat kaupunkitutkimuksen monitieteiseen kenttään.

Suunnittelututkimusta tarvitaan

Kaupunkisuunnittelu on monialaista perustuen kokemuksen tuomaan osaamiseen ja hiljaiseen tietoon. Suunnittelua opitaan tekemällä, mutta toisaalta se perustuu tutkimukseen ja/tai taiteelliseen toimintaan ja kriittiseen ajatteluun. Tutkimustieto on kuitenkin usein pirstaleista ja vääräaikaista, ja sen vaikuttavuus satunnaista, subjektiivista tai poliittisesti tarkoituksenmukaista. Suunnitteluratkaisut tulisi jo valmistelussa perustella parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon nojaten. On edettävä yksipuolisesta "avoimesta tiedottamisesta" aitoon vuorovaikutukseen. Koulutuksen paraneminen ja sosiaalinen media haastaa suunnittelijat: "yleinen etu" määrittyy keskustelun kautta, ja suunnittelijoilta vaaditaan vuorovaikutteisuutta ja ketteryttä.

Kortteinen, prof. Heikki Setälä, tutkijatohtori Antti Pirinen, erikoistutkija Katja Vilkkama, tohtorikoulutettava Elina Eskelä, päällikkö Mikko Aho, arkkitehti Jussi Vuori, johtava asiantuntija Kimmo Heinonen ja toimistopäällikkö Ulla Laurio. Yhteenvetodot ovat koonneet Elina Eskelä, Jussi Kulonpalo ja Jari Niemelä.

Muotoilu kytkeytyy läheisesti suunnitteluun, sillä molemmat ovat olosuhteiden muuttamista paremmiksi ja ihmisten tavoitteiden tukemista tuotteiden, tilojen, palvelujen ja teknologian sovellusten avulla. Suunnittelun sosiaalinen ja ekologinen vastuu korostuu muotoilun laajentuessa yksittäisistä tuotteista immateriaalisempiin kokonaisuuksiin, systeemeihin ja merkityksiin. Viime vuosina muodikkaaksi ilmiöksi noussut kaupunkimuotoilu tapahtuu pääosin virallisen kaupunkisuunnittelun ulkopuolella. Muotoilu on yhä tärkeämpi osa myös julkisen sektorin innovointi- ja arvонуotiprosessia. Muotoiluajattelussa keskeistä ihmislähtöisyys ja osallistaminen, monialainen yhteistyö ja kokonaisvaltaisuus, ratkaisuhakuisuus ja kokeileminen.

Muotoilun ja suunnittelun yhteistyötä tarvitaan kiinnostavien asuinalueiden luomiseksi ja eriytymisen torjumiseksi. Pääkaupunkiseudun asuinalueet ovat jo päässeet eriytymään sen suhteen, minkälaisia asuinympäristöjä ne tarjoavat. Erityisesti kokemukset alueen sosiaalisen ympäristön laadusta vaihtelevat merkittävästi. Asuntoon liittyvät syyt ja perhetilanteen muutokset ovat yleisin syy muuttaa pois entisestä asunnosta. Myös asuinalueen koetulla laadulla on merkitystä muuttopäätöksissä. Asunnon sopivuus, alueen toiminnallisuus ja saavutettavuus sekä mielikuvat asuinympäristön laadusta ohjaavat uuden asuinalueen valintaa. Alueelliset erot – sekä koetut että todelliset erot – edesauttavat eriytymisen etenemistä nykytilanteessa erityisesti lapsiperheiden pyrkiessä hakeutumaan viihtyisäksi olettamiin alueille. Kaupunkiseutujen alueelliset erot heijastuvat asumisvalintoihin ja muuttopäätöksiin, ja toisaalta muuttovalinnat tuottavat ja vahvistavat alueellisia eroja.

Tärkeimmät asuinympäristön ongelmat, jotka pääkaupunkiseudulla tuottavat muuttohalukkuutta, liittyvät sosiaalisiin seikkoihin, järjestyshäiriöihin ja yleiseen turvattomuuteen. Seudun reuna-alueille tähtäävät muuttajat pitävät asumista kaltaistensa keskuudessa muita merkittävästi tärkeämpänä. Syyt muuttoon pääkaupunkiseudun sosioekonomisesti heikommilta alueilta liittyvät kantaväestön huono-osaisuuteen ja sosiaalisiin häiriöihin. Vastaavasti asumistyytyväisyys monilla alueilla kehyskunnissa on parempi kuin lähiövyöhykkeellä. Yksi ratkaisu kestävän sosiaalisen sekoittamisen toteuttamiseen on EU:n toimenpidesuositus CPTED, jossa käytetään erilaisia kohdespesifejä, pienimuotoisia ja pehmeitä keinoja turvattomuuden kokemuksen riskien minimoimiseksi. Asuinympäristöt suunnitellaan yhteisöllisyyden alustoiksi ja kullekin yhteisölle rakennetaan sellainen tila, jota se pystyy sosiaalisesti kontrolloimaan arjessaan. CPTED-malli on

käyttökelpoinen keino jatkaa sekoittamisen perinnettä kasvavien sosioekonomisten erojen oloissa myös Suomessa, ja erityisesti täydennysrakentamishankkeiden osana tukemassa niiden sosiaalista kestävyyttä.

Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja sitouttaminen seudulle on tärkeä osa kaupunkien kilpailukykyä globaalissa taloudessa, ja asumistyytyväisyys vaikuttaa siihen, jäävätkö he seudulle. Pääkaupunkiseudulla asuvat osaajat kokevat asunnot kalliiksi, pieniksi ja liian yhdenmukaisiksi, ja asuntomarkkinat ovat hankalat suomen kieltä taitamattomille. Sen sijaan asuinalueet koetaan turvallisiksi ja luonnonläheisiksi. Osaajien asumisvalintoihin vaikuttaa voimakkaasti elämänvaihe, ei niinkään tarve urbaaneille palveluille. Omistusasuminen ei välttämättä merkitse päätöstä jäädä maahan pysyvästi vaan on usein taloudellinen ratkaisu. Sosiaalisten suhteiden vähyyden asuinalueilla koetaan hyvin ongelmallisena. Ulkomaisten osaajien vaikea asumistilanne hankaloittaa heidän jäämistään seudulle ja heikentää siten pääkaupunkiseudun kilpailukykyä.

*TÄRKEIMMÄT ASUINYMPÄRISTÖN
ONGELMAT, JOTKA
PÄÄKAUPUNKISEUDULLA TUOTTAVAT
MUUTTOHALUKKUUTTA, LIITTYVÄT
SOSIAALISIIN SEIKKOIHIN,
JÄRJESTYSHÄIRIÖIHIN JA YLEISEEN
TURVATTOMUUTEEN.*

Tärkeä osa asukkaiden viihtymistä asuinalueellaan ovat viheralueet. Kaupunkiviheralueiden ekologinen rooli on selkeä, mutta miten määritellään niiden yhteiskunnallinen merkittävyys? Rakentamiselta säästetyn viheralueen yhteiskunnallinen hyöty on sen tuottama ekosysteemipalvelu. Mitä enemmän kaupunkivihreää on, sitä vähemmän hulevettä muodostuu, ja tulvariski pienenee. Kaupunkivihreän ansiosta hulevedet ovat myös puhtaampia ja täten pintavesien laatu paranee. Viheralueilla on tärkeä merkitys kaupunkilaisille ekopalveluiden tuottajana, eikä vain niihin liittyvien esteettisten kokemusten tai virkistysfunktion ansiosta.

Kaupungin kasvu haastaa suunnittelun

Helsingin asukastiheys kasvaa ennusteiden mukaan voimakkaasti vuoteen 2050 mennessä. Rakennuskelpoista vapaata maata on kuitenkin vähän ja asukkaat yleensä vastustavat lähiseutujen rakentamista. Rakennettuun ympäristöön liittyvien arvostusten on muututtava kaupunkiseudun kasvun mahdollistamiseksi. Helsingin väestö on suhteellisen nuorta ja kaupunki houkuttelee juuri nyt erityisesti nuoria ja lapsiperheitä. Kaupunkiaktivismi kaikissa muodoissaan ja tapahtumineen kumpuaa nuoresta väestöstä, ja houkuttelee samalla lisää asukkaita.

Kuinka hyödyntää asukkaiden aktiivisuutta ja tuoda kaupunkisuunnittelu lähelle kuntalaisia helposti ja hauskaasti? Nuorten arkkitehtien Uusi kaupunki – arkkitehtikollektiivin ympäri Suomea järjestämien avoimien työpajojen tavoitteena on ollut tehdä ennakoivaa ja osallistavaa suunnittelua, synnyttää keskustelua ja aktivoida kuntalaisia ottamaan rakentavasti kantaa jo ennen kaavahankkeiden alkua. Kaupunkilaiset oppivat työpajoissa kommentoimaan arkkitehtien suunnitelmakuvia ja ymmärtämään ne vaihtoehtoina ja kokeiluina. Virkamiehet, yrittäjät ja kuntalaiset on tuotu yhteen uusien hankkeiden käynnistämiseksi ja alkusysäyksen antamiseksi uusille hankkeille. Arkkitehtuurivisualisoiteja ja mediahuomiota on pyritty hyödyntämään työkaluina työpajoissa.

Nuorten innostamiseksi aktiivisiksi kaupunkilaisiksi Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus on vuonna 2013 käynnistänyt RuutiBudjetti -osallisuushankkeen, jossa nuoret pääsevät toimimaan oman asuinalueensa

RAKENNETTUUN YMPÄRISTÖÖN LIITTYVIEN ARVOSTUSTEN ON MUUTUTTAVA KAUPUNKISEUDUN KASVUN MAHDOLLISTAMISEKSI.

nuorisotoimen vuosibudjetin ja toiminnan suunnittelijoina. Lähtökohtana on nuorten vaikuttaminen asuinalueensa viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. Tavoitteena on, että jokainen nuori pääsee vaikuttamaan itselleen merkityksellisiin asioihin ja saa äänensä kuuluville. Hanketta toteutetaan koulujen kautta nuorten mahdollisimman laajan tavoittamisen vuoksi.

Yrittäjyydellä on suuri merkitys positiivisen kaupunkikehityksen mahdollistajana. Helsinki on asettanut tavoitteeksi, että se on Suomen yritysmyönteisin kaupunki vuonna 2016. Kaupungin elinkeinotoimen toimenpideohjelman tavoitteita ovat yritysmyönteisyyden ja työllisyyden lisääminen: mm. yritysalueiden kehittäminen, yritys- ja elinkeinovaikutusten arviointien käyttöönotto, avainyritysasiakkuuksien kehittäminen sekä avaintoimialojen - digitaalinen talous (ICT), matkailu, hyvinvointialat, ympäristöliiketoiminta, muotoilu - kasvuedellytysten vahvistaminen.

K A U P
U N K I
A K A T
E M I A

KAUPUNKIAKATEMIA

<http://blogs.helsinki.fi/kaupunkiakatemia/>
<https://twitter.com/kaupunkia>
<https://www.facebook.com/kaupunkia>